

VEGYESEK.

Passau városa és a magyar marha-árak. Passau városa — amint maga a városi tanács írja — régi idők óta híres volt arról, hogy falai között élelmet mindig bőven lehetett kapni, s a jó marhahúshoz méltányos áron lehetett jutni. („sonderlich aber des gueten Rindfleisches halb, so man für anderen Stett in rechten Geldt gehaben mögen, gelobt worden“¹⁾) Az élelmezés terén ezen kedvező viszonyokat Passau városa a magyarországi vásárokkal való rendszeres összeköttetésének köszönhette. A mohácsi vész előtt a passauai kereskedőknek élelem vásárlása czéljából még nem is kellett Magyarországra jönniök, mivel maguk a magyar tőzsérek Passaubá elegendő marhát hajtottak. De már 1528-ban (Eritag in den heyligen Osterfeyern) Ernő bajor herceg a pfalzi grófokhoz írt jelentésében²⁾ arról panaszkodik, hogy egy idő óta a magyar marhát nem hajtják fel Passauig. („Nachdem ain Zeyt her *das hungerisch Viech* herauf nicht getrieben worden“ etc.) Ennek természetesen az lett a következménye, hogy Passau városában a hús megdrágult. Mivel pedig a passauai vásárokon más német birodalmi városok sem kaptak elegendő magyar marhát, a hús drágulása a Németbirodalom legtöbb városában érezhetővé lett. Olykor-olykor, a kedvezőbb viszonyok között azonban újra megindult Passaubá a magyar hajtás. Így 1574-ben *Schärding* város tanácsa panaszkodik, hogy a passauiak, amint a magyar marhahajtás megindul, akadályozzák őket a szabad vásárlásban („und wenn das ungerisch vieh alhie durchgetrieben, haufenweiss einkaufen und in E. F. G. Statt bringen“ etc.)³⁾ Az 1585. évben Augsburg tanácsa azért esedezik Urban passauai püspök előtt, hogy engedje meg nekik a szabad vásárlást, mivel nyarat-

1) *Müncheneri birodalmi levéltár*: Victualien Policey, Generalia und Instructions an die Beambté auf den Land, den Vieh-Verkauf betreff.

2) Passau város levéltárában: An Herzog Wilhelm, an Herzog Ludvig etc. Épp a magyar marhának előre látott drágulása miatt *Ernő* herceg már 1527-ben eltiltotta a marha összевásárlását, s e tilalmat így okolta meg: „zu besorgen ist, der Gang und Kauff des hungerischen Viechs werde nun in dieser des hungerischen Reichs Eroberung und Kriegsleuffen gar verhanden und gespert“ etc. (Müncheneri birodalmi levéltárban).

3) Passau város levéltárában.

szaka elég magyar marha kapható Passauban.¹⁾ A következő 1586. évben meg maga Passau tanácsa elismeri, hogy a magyar húsarak szerencsésen alászálltak, s bőven van magyar marha. („Gottlob an yetzt die Notturft an Ungarischen Rindsfleisch gar woll zu bekommen“ etc²⁾). A 17. században ugyanilyen viszonyokkal találkozunk. Passau tanácsa például 1605-ben azt jelenti, hogy Magyarországból csak kevés vagy semmi marhát sem hajtanak.³⁾ Viszont 1645-ben már azt jelentik, hogy a húsarak igen kedvezők, mivel a magyar marhát falkásan hajtják a Németbirodalomba. („die ungerischen Ochsen haufenweiss ins Reich hinauf getrieben werden“ etc⁴⁾).

Ha a magyar tőzsérek a kényszerítő viszonyok hatása alatt nem hajthattak marhát Bajorországba, beállott a húshiány. Ezen természetesen csak úgy segíthettek, ha a hécsi és auspitzi magyar vásárokon, vagy a magyarországi sokadalmakon elegendő marhát vásároltak. A bajor fejedelmek és a bajorországi püspökök az ilyen vásárlásokat nemcsak nem akadályozták, hanem inkább anyagilag is támogatták. Akárhányszor vámmentességet is adtak a városoknak. Így 1636-ban a würzburgi püspök szegény alattvalóinak javára négyszáz marhát vásároltatott Magyarországból s ezekre Pfalzon és Bajorországon át mindenütt vámmentességet kapott.⁵⁾

Habár a magyarországi út igen költséges és fáradságos volt is, a jó passauiak nem riadtak attól vissza. Hűségesen eljártak egyik magyar vásárról a másikra, s amit megszerezhettek, azt más kezére jutni nem engedték. A vásárlásban azonban úgy őket, mint a többi németbirodalmi mészárosokat állandóan két veszedelem fenyegette. Az egyik a magyarországi árak emelkedése volt, a másik meg az a gyakori kiviteli tilalom, amit Bécs és Ausztria érdekében adtak ki. Ha e két veszedelem egyike beütött, a passauiak költségbe verték magukat, anélkül, hogy marhát vásárolhattak volna. Az ilyenén gyakori esetek közül elmondunk egyet. Az 1560. évben Passau polgármestere és tanácsa jelenti, hogy a magyar marhában jó ideje hiányt szenvednek; pedig a fogyasztás folyton növekszik, mivel lassan-lassan a *paraszt is hozzászokik a húsevéshez!* Azt hitték, hogy a magyar marhavásárok idejének elérkezésével megszűnik a marha-hiány. A tanács a mészárosoknak elegendő pénzt adott, hogy a magyar vásárokat felkeressék. Azonban úgy a passauiak, mint a többi birodalmi városiak semmit sem vásároltak, habár minden három mázsán felüli ökörre

1) Münchener birodalmi levéltár, Viechwerk 11. Fach, 4. Carnier.

2) Passau 1586. okt. 19. Burgermeister, Richter und Rath etc.

3) Passau város tanácsa s a passai mészárosok már 1602-ben erősen panaszkodtak a magyar marha hiánya miatt, Március 22-én például a mészárosok kijelentik, hogy a húsarak gyors emelkedésének oka: dass wir khain ungerisch Viech nit zu schlachten haben, und das Land Ob der Enns gespeert ist“. Az 1605 év márc. 18-án meg a városi tanács jelenti „und man sich aus Hungern rebus sic stantibus wenig oder gar nichts zu getrösten“ etc.

4) Münchener birodalmi levéltár, Victuálien 11. Fach. 3. Carnier.

5) Ugyanott, a würzburgi püspök folyamodása és a neki adott engedély is.

egy birodalmi korona jutalmat, a silányabb ökor darabjára meg egy forintot ígértünk, hogy István napig, a mikor már elegendő magyar marhát hajtanak fel, a viszonyok ne rosszabbodjanak. Most Szent Lőrincz napján, mikor a legjobb magyar marha kapható, a mieinket ismét Magyarországra küldtük. Azonban több olaszországi kereskedő is megjelent, s ezek a legmagasabb árakat ígérték, s több ezer marhát összevásároltak, úgy, hogy a *passautak* meg az *ulmiak* üresen jöttek vissza. A mieink mindössze 32 marhát tudtak venni méregdrágán. Mivel azonban az olaszok már összevásárolták, a mire szükségük volt, a legutolsó magyar vásáron (S. Crucis die) olcsóbb lesz a marha, s akkor elegendő számban vásárolhatnak.¹⁾

Ez a reményük azonban nem teljesült. A város is, meg a mészárosok is folyton panaszkodtak a húsárak emelkedése miatt. Az 1562. évben már azt jelentették, hogy lehetetlen marhát vásárolniok, oly drága. Nemcsak Magyarországon, de mindenütt mód felett emelkedik a hús ára („nit allein in der Abtney, sonder auch auf den *ungerischen Gränizen und Jahrmärkten*, wie auch sonsten aller Orten in solche Staigörung gewachsen etc.)²⁾ Ezek a panaszok akkor, midőn Bécs érdekében korlátozták a kivittelt még jobban fokozódtak. Az 1586. év június 21-én például Passau tanácsa elviselhetetlennek mondotta a hús drágaságát („das Klagen oder Schreyen bey dem gemeinen Volk khain Aufhören sein werden“ etc.)³⁾ A 16 éves háború kitörésekor a viszonyok még rosszabbra fordultak, mivel a külföldiek magyar marhához egyáltalán nem juthattak. Ezen a bajon persze segíteni nem lehetett. Az 1596. évben a passauai mészárosok 17 ívalakú oldalon fejtik ki, mily rettentő kár reájuk, hogy magyar marhát nem kaphatnak. Az uralkodó húsárak szerint ugyanis 40 forintért kénytelenek kimérni azt az ökröt, a mit ők 50 forintért vásároltak.⁴⁾ A drágaság a következő években még inkább növekedett, mert Alsó- és Felső-Ausztria a már 1582. márczius 20-án kiadott császári rendelet alapján a kivittelt minden irányban megtiltották. Az 1599. év január 24-én meg a kiviteli tilalmat még jobban szigorították, azt hozván fel okul, hogy a magyar marha-árak folyton emelkednek („demnach die Keuf des ungerischen Vieh diese Jahr zuemalln bey jetziger Krigsexpedition hocher staigert, auch nicht allezeit zuebekommen“ etc.)⁵⁾ Ilyen

1) Passau város levéltárában és a müncheni birodalmi levéltárban is.

2) Müncheni birodalmi levéltár, Victualien Policey.

3) Passau 1586. júni 21. Bürgermeister Richter und Rath Passau, Urban püspökhöz.

4) Müncheni birodalmi levéltár.

5) Ugyanott, Victualien Policey 11. Fach, 3. Carnier: „Neu gemacht. Fleischordnung Ob der Enns Anno 1599. jan. 24. Ez a rendelet hosszasan szól a magyar marhakereskedésről, a többi között azt az intézkedést is közli, hogy amikor a mészárosok magyar marhát (a mit a legkiválóbb húsnek tartottak) vágnak, honi marhahúst nem szabad kimérni! (Der Metzger soll auch so lang der Ungerisch Fleisch in der Pank hat, und unverkauft ist kein anders Fleisch, es sey Landtoxen, Stier oder Kuefleisch, damit nichts ungerechts das nicht ungerisch Fleisch ist, under gewegen).

viszonyok uralkodtak a 17. században is! Csak a harminczéves háború ideje alatt jutott a Németbirodalom elegendő magyar marhához, azontul ismét Bécs érdeke intézte a magyar marhakereskedést, s ez az érdek azt követelte, hogy Magyarországot minél jobban elszigeteljék a külföldtől. Ezen törekvés ellenében a németbirodalmi városok hasztalan mozogtak, hiába kértek és könyörögtek. Ők bizony csak ahhoz juthattak, ami Bécsnek már nem kellett.

DR. TAKÁTS SÁNDOR.

Az esztergomi érsekség jövedelmei 1568-tól 1570-ig. Rudolfnak 1580. január 12-én kelt felmentő levele szerint Usali Péter, az esztergomi érsekség javainak adminisztrátora kiváló tudással és nagy buzgósággal kezelte az érsekség javait. Fáradozásainak meg is volt a gyümölcse; mert az érsekség jövedelme jelentékenyen gyarapodott. Usali Péter számadásai szerint 1568. január 1-től 1570. márczius végéig, vagyis két év és három hó alatt az esztergomi érsekség összes bevétele a következő volt:

Búza szalma	18972 kepe és 22 kéve
Finom búza (Síligo)	2428 „ „ 9 „
Tavaszi gabna	7454 „ „ 6 „
Búza (pozsonyi mérővel)	17257 és $\frac{3}{4}$
Finom búza (pozsonyi mérővel)	1038 és egy véka
Tavaszi (pozsonyi mérővel)	11745 és $\frac{3}{4}$
Bor (csöbörrel)	18892 és $\frac{3}{4}$
Marha (darabszám)	486
Disznó és malacz	301
Szalonna	72
Kappany és tyúk	1121
Birka és bárány	2860
Sajt	1395
Turó (pressi lactis?)	8 edény
Vaj	63 negyed
Kősó	1722
Öl-széna	1229 és $\frac{1}{2}$
Bors	9 font
Viasz	128 „
Méhkas	103
Méz	2 $\frac{1}{2}$ cseber
Tojás	2797
Ló	161.

Az akkori pénzérték szerint Usali a jövedelmet 60,906 forintra és 80 dénárra becsülte.¹⁾

DR. TAKÁTS SÁNDOR.

Rothal a magyar kereskedelemről. Ismeretes dolog, hogy a felső magyarországi állapotok megvizsgálására 1669-ben Rothal-t küldték ki. A vizsgálat közben Rothal kutatni kezdé az elszegényesedésnek és a kereskedés általános pangásának okait is. Közlebbi felvilágosításokért az ille-

¹⁾ Közös pénzügyi levélt. Hung. 14380 fast.